

Број
20
пара

БАЛКАНСКИ РАТ

Број
20
пара

УРЕДНИШТВО:
Књаз Милана ул. бр. 2. ТЕРАЗИЈЕ

У СЛИЦИ И РЕЧИ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК
ДУШАН МИЛ ШИЈАЧКИ

Издаје сваке недеље. Ванредно по потреби. — Претплата тромесечно два динара.

МОЋНИ ЗАШТИТНИК БАЛКАНСКОГ САВЕЗА

Њ. И. В. Цар свију Руса НИКОЛА II.

и Њ. И. В. Царица АЛЕКСАНДРА ФЕОДОРОВНА

Краљ за јунаке

— фонд Краља Петра —

Како сазнајемо из непосредне околине Њ. В. Краља наш Краљ усхићен херојским подвизима своје славне војске, која је једним залетом избила на два мора, решио се, да Своје задовољство и Своју захвалност Својој војсци искаже на један видан начин, који ће бити сведок жива старања српскога краља за српске јунаке и њихове породице.

Поред оне своје велељепне задужбине на Опленцу, која се такмичи у свему са најславнијим задужбинама старих српских царева и Краљева, Њ. В. Краљ је одлучио да себи за живота подигне још једну већу и славнију задужбину, која ће бити сведок Краљеве љубави према народу, као што је она у Тополи сведок Његове побожности и захвалности Богу.

Та нова Краљева задужбина биће *Фонд Краља Петра, обновљивца Душанове Србије за своје сараднике на овом великом делу, за српске рљенике и породице српских јунака.*

Из тога великог фонда имаће помоћ у овом рату онеспособљени српски ратници и њихове породице и сиромашне породице палих хероја, који ће се на вечита времена с дужном захвалношћу спомињати доброчинства. Онога под чијом су заставом њихови мили и драги као јунаци пали за част Отаџбине и ослобођење Српства.

КАКО СЕ ПРЕДАО ПРИБОЈ

— Успомене једнога четника —

Кад је наша победоносна војска заузела Пријепоље и Пљевље наш војвода Срета Вукосављевић доби наредбу, да распусти своју чету. Кад нас је војвода о томе известио свима нам би жао што ћемо се растати. Неколико четника је тог истог дана отпутовало својим кућама а ми остали остадохмо да преноћимо још једну ноћ у Пријепољу, па и ми сутра морамо да идемо својим кућама. Сутра дан се искупимо у једној кафаници, да проведемо заједно још неколико другарских часова. Ускоро дође и војвода. Сви скочисмо на ноге, а војвода нам рече:

— „Сад добих нову наредбу, да се кренемо низ Лим, него да сте одмах сви спремни за полазак.“

Дотле натштена чела четника за један секунд се разведрише. Били смо одмах спремни и кренусмо се низ Лим. Путовали смо полако и опрезно, јер је Прибој био у турским рукама, а Турци из околних села били су сви добро наоружани. Кад смо били низ Бистрицу сретосмо

једну турску девојчицу, која чуваше говеда. Чим нас угледа поче да бежи и плаче. Војвода је зовну, даде јој нешто ситног новца и рече јој, да се не плаши, јер ми не кољемо децу као што то Турци раде. Сирото дете ућутало је, али нас је гледало уплашено. Одатле продужисмо пут и око 10 сати ноћу стигосмо у манастир Бању. Ту преноћимо и добро се одморимо благодарећи усрдном дочеку старешине манастира Бање оца Теодосија Призренца и његовог браства. Изјутра рано донесе један селјак писмо војводи. Пошто га прочита, војвода се мало

ПАЗАР У ПРИБОЈУ

јер су знали да се Прибој још није предао.

Идући путем ја сам премишљао како ће све ово испасти. Био сам више него сигуран, да ће нас Турци напасти чим уђемо у варош. У памети сам правио разне комбинације, дали ће покушати да нас ухвате живе или ће нас убити из заседе. Највише сам се плашио да нас не убију иза каквог ћошка кад наиђемо кроз варош, али сам се надао да ме неће баш први куршум погодити у главу, те бих у том случају могао бар један метак испалити и бацити бомбу, да се заменим. Поред свега тога

ЉУМА

Планине голе, сам кршни камен,
Врхов'ма својим небу достижу —
К'о руком срезане каква мајстора
Једна до друге редом се нижу.

Никаква пута повољна човеку;
Већ става само једина вијуга
Крај Дрима хучна — који се својом
Страхотном јеком стенама руга.

Грбови, палих војника наших,
На обали поређани редом
Говоре какви ужаси беху —
Показујући то сликом бедном...

— Грбови палих: тек педаљ земље
Што пага тела јунака скрива;
Кроз танког слоја земље се пружа
Рука и зове брата му жива.

Планине голе, сам кршни камен,
По њима свуда душманска тела;
А хучни Дрим са својим током
Роморех чита вечна опела.

10. јануара
Призрен

потпоручник Радослав Глигоријевић,
водник 2 чете, 4 батаљона П. пешадског пука
„Цара Лазара“.

ја сам сматрао за особиту част што ме је војвода повео са собом и почех да певам и да се шалим с Пајом, који је стално ћугао. У почетку је трпео, а после се поче да љути на мене, али кад му војвода рече, да ја исто тако певам и за време најжешће борбе са Турцима, он се одобровољи и даде ми једну цигару да запалим. Било ми је загонетно зашто војвода води са собом Пају кад незна ни да рукује са брзометком нити да баца бомбу. Тек доцније ми би све јасно. Кад смо стигли пред саму варош војвода нам саопшти:

— „Ми ћемо сад право у Прибој. Ја ћу се Турцима преставити као грађанин из Пријепоља и рћи ћу им да долазим у нарочитој мисији од команданта јаворске бригаде.“ Мени пак рече: „Ти ћеш бити војник кога ми је командант дао ради сигурности а Пају познају сви Турци као доброг и исправног царског човека. У случају да нас Турци нападну пуцајте одмах а бомба нека ти је спремна“. У варош смо ушли у потпуној ратној среми. Доцније ми је један Србин из Прибоја причао о нашем уласку у њихов грал ове:

— „Био сам пред својим дућаном. Случајно се окренем десно и на велико запренашћење угледах сокаком у турској мали три наоружана човека два грађанина и у средини један војник. Кад приђох ближе познадох ме ханџију Пају. Испрсио се, али у лицу пребледео као крпа.

Ишли су право кроз варош гледајући само напред. Прођоше поред мене и не погледаше ме. Осташ стојећи пред дућаном као прикован, гледајући за њима, а и Турци где се који задесио у том моменту остаде као окамењен од чуда.

Упутили смо се право ућумату. Ту нађосмо једног полицајца, коме војвода нареди да позове мудира. После неколико минута дође мудир и поздрави се с Пајом и војводом. Ја сам га поздравио по војнички. Затим војвода оде с мудиром у ућумат, ја остадох на капији с једним полицајцем. Турци као да се прибравше од чуда и почеше се скупљати у омање гомилице. Једна таква гомилица Турака упути се право у ућумат. Ја им рекох да није слободно унутра улазити на што ме они погледаше попречно и вратише се. Ускоро се и ови вратише из ућумата те сви одосмо у хотел „Прибој“. Ту смо ручали заједно с мудиром, наравно држећи пушке преко крила. Војвода је за дуго разговарао нешто с мудиром, а Паја је за другим столом уверавао Турке, да ће и њима бити много боље под Србијом него што им је било под њиховим султаном, јер ће Србија дође ту нема качака и т. д. Доцније кад Турци изађоше војвода нам рече, да ће после подне у 2 сата доћи сви виђенији Турци у ућумат да им он саопшти поздрав од команданта Јаворске бригаде, а нама препоручи да будемо обазриви. Мало после дође полицајац и позва нас у ућумат. Ја сам кришом отшрафио моју бомбу, да бих је могао одмах бацити међу нас, ако буде потребно.

(Свршиће се.)

Радован Тунгуз Перовић — Невесињски:

Ћетна Вукова

— Роман из црногорског ратничког живота —

(2.)

Чека се.

Чека се иновни и сигурно последни и пресудни напад и окршај с Омер-пашом и његовом војском, па ил' смрт или живот — нек' се једном зна! У осталом, боље и лијепа смрт од добре пушке, добра јунака, но овакав живот, који би и самом ђаволу већ дозлогрдио! Јер није то мала ствар живјети и капати на пушци из дана у дан за пола године, без одмјене и престанка, дневно поћно. А, откад је Црне Горе, тежег јој сата није долазило него овог пута. Као навро булић са свих страна као да из земље ниче, па, што га више таманиш, рекао би: он то све више кипти. Зачепила погана вјера ову шаку соколова у оним гредама, баш као јава-

вац кртицу у ру пу... па ко ће врајјој сили одољети, ко ли ђаволу јаму зачепити?

Дани су се дрбили брзо и неопажено као сати, сати као тренуци, .. а рат се не престано и у свој својој жестини водис. Гину Турци како бити може; гину, али им се и не познава. А и иначе малени редови црногорски се из дана у дан стадоше све то више и осјетније ридјети.

Бој бој, бој-бој, крвави бој без узмака, престанка и почивала. Уступајући стопу по стопу, а залијев ајући сваку крвљу и гризиом непри-

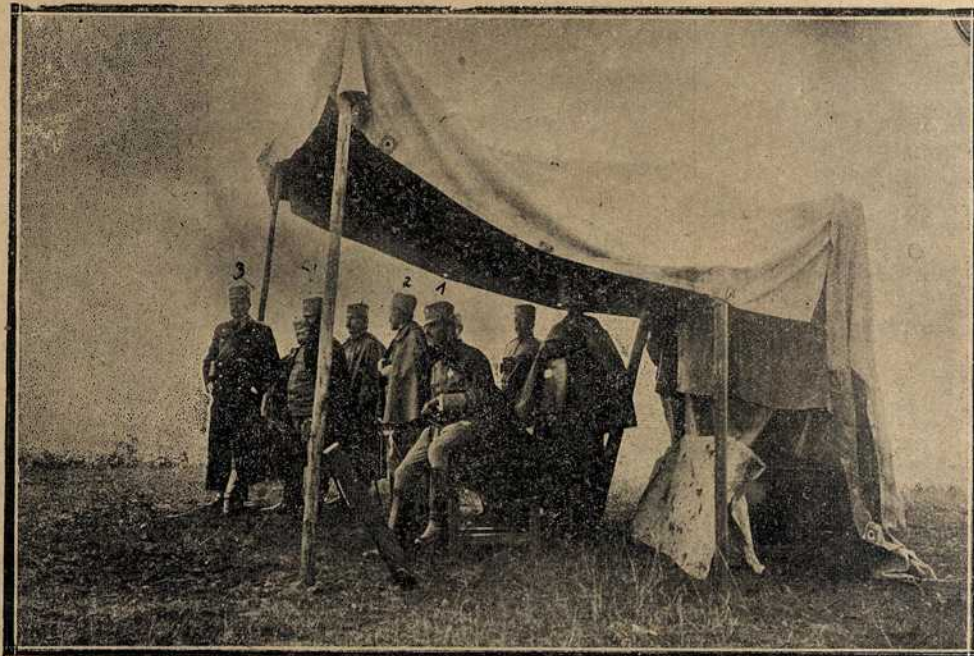
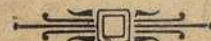
јатељском, Црногорци бише принђени да се повуку и уметеризе по врхлетним огранцима историјске Вртијелке и цркуљастог Добршгака.

Ту, на прагу од Цетиња, ушанчени и утврђени, окупе се сви под барјаке, ухвате за цефердар и закуву: да ће Омер-паша само преко њихове просуте крви и оборених лешева прегазити Црну Гору, оналикти Цетиње, и напојити хата па Ивановим Корит ма на врх Љвћена.

Залуду је Омер покушавао од сваке руке, не би ли склонио Црногорце бар па — преговоре. Просицао је паре, измишљао лажи, слао уходе и паклисаге, паварао снагом, пријетио што страшније, а палио, рушио и жарио куд је год прошао и што је горе могао — све му то није ништа помогло. На последњу му поруку Црногорцима — „да их је Султан поздравио, да ће им дати и дозволити све што желе, само да га за цара признаду“, књаз Данило му је с главарима гордо и достојанствено послао фишек с овим натписом на завоју око њега:

„Ово ти је одговор и Султану отпоздрав!“

(Наставиће се.)

Са бојнога поља:

ПРЕСТОЛОНАСЛЕДНИК ПОСМАТРА КРЕТАЊЕ ТРУПА.

Какав је српски војник

— СЛИЧИЦЕ СА БОЛНОГА ПОЉА —

„Живели српски официри!“

Подне је једанајестог октобра. На целом фронту води се најочајнија борба између две велике војске: српске прве и турске вардарске армије. Са једног хувика, који није ван домањаја непријатељске ватре, с највећим интересовањем посматра борбу престолонаследник Александар окружен свјим одличним штабом. Сви су нервозни, јер осећају, да је дошао решавајући момеат. Сада или никад. И ако се добро није могло сагледати јасно је било, да се Турци херојски држе и у моменту учини се команди, као да су се ваши редови, там где је била најочајнија борба, почели комешати.

И онда када је задрхтало срце и престолонаследника и целог његова штаба, јер су и видели и осећали, да је то решавајући момеат од кога зависи славна победа или страховит пораз, и онда када су своје продируће погледе уперили тамо где је најопасније било, као да су им очима хтели рећи „Не попуштајте, јунаци!“ у ваздуху одблесну неколико сабаља и престолонаследник одану, а на уснама му се указа победни осмех.

То су херојски наши официри, када су видели да је наступио момеат где треба славно пасти за велику Косовску идеју, тргли бритке ђорде из корица и пред својим четама као лавови полетели у густе и како је изгледало непробојне турске редове. Војницима је импоновао херојизам њихових старешина и они су заборавивши на страх и не плашећи се смрти, која их је немилосрдно косила, полетели напред, да на врховима својих оштрих бајонета, разнесу непријатеља.

— *Живели српски официри!* кликнуо је сав срећан њихов командант престолонаследник Александар, када оно пред четама одблеснуше официрске сабље.

И тај поздрав и ту хвалу официри су у пуној мери заслужили, јер већ после неколико минута било је јасно, да смо добили Кумановску битку и да је цоме судба турског царства у српским крајевима запечаћена.

Турци су покушали да даду још један очајнички отпор, али је било све у залуд. Српској сили и српском одушевљењу нису били кадри да супротстану и за мало цела турска армија „плећа даде па бегати стаде“.

Где је Марков град?

Разбијена турска вардарска армија журно се повлачила, управо као без душе је бегала испред српске војске, пропуштајући многе згодне позиције, где је могла и с малом снагом дати успешан отпор. Задржала се једва на Бабуни пред Прилепом. Ту је заузела кланцу, где је имала сјајне позиције. Наша је војска ту имала

да савлада страховите тешкоће и она их је савладавала тако сјајно и успешно како то неби могла ни једна друга европска војска. Турци су били добро утврђени, у великом броју, с топовима, у кланцу, који је сувише узан, да се наша убојна сила није могла развити, а на терепу, где се топови с наше стране апсолутно нису могли употребити. Па ипак наш победоносни пешак, који је у овом рату показао толико лепих својстава, да о њему данас вјрни стручњаци целога света с усхићењем говоре, успео је да све те тешкоће преброди и да у непроходном кланцу заузме на бајонет турске топове и да турске трупе натера у дивље бегство.

Ту се парочито одликовала дрипска дивизија под командом у сва четири наша рата прослављеног јунака Павла Јуришића Штурма.

Борба на Бабуни трајала је два крвава дана без преида.

Војници су били дано-ноћно у непрекидној борби па се нико није ни сећао да тражи што за јело. А и да су хтели и могли јести

нису имали шта, јер су тако брзо стигли на Бабуну, да их комора није могла стићи.

— Када смо ушли у Прилеп — причао ми је један командант батаљона — два дана победоносни моји војници нису ништа окусили и нико ме тога дана не упита од војника, где ћу примити тајин, али сви су ми трчали и молили да им покажем *иде је* — *Марков град*.

Наши су јунаци племенити!

На Бакарном Гумну изнад Прилепа српска војска ненадано је имала да издржи једну од најкрвавијих битки, али и да доказа, да је нико не може изненадити и да је способна не само да се нађе у овакој ситуацији, но да и из најгоре ситуације изађе — победник.

Борбена вредност српске војске, њена војничка извезбаност, хладнокрвност, брза схватљивост и вештина српског војсковође, и разумевање дужности код официра нигде се нису могли толико јасно испољити као у борби на Бакарном Гумну, где је Штурм са својим дрипцима у ловор венац српских победа уплео најмириснију ружу.

Турци на Алинцу у сјајним стратегијским позици-

јама дочекали су страховитом артиљерском ватром нашу дрипску дивизију, која је била делом у маршевој колони, а делом улогорена.

То је било неочекивано, страшно изненађење, али оно ни за један минут није дало збунити старога ратника Штурма, коме је ово пети срећни рат. Док би дланом о длан ударио Штурмова наредба разнета је по целој дивизији и од једном се указа величанствена слика, како се цела дивизија, под унакрсном страховитом артиљерском ватром хитно, али мирно као на маневру, развија за фронтални напад, који је био тако силан и, тако мајсторски изведен, и ако без потпоре артиљерије, да су Турци после неколико сати борбе бајонетом српских пешака из својих одличних и одлично утврђених положаја натерани у дивље бегство.

Њ. К. В. Престолонаследник Александар

Деца јупака са Шуматовца овде су се, као и на Куманову и Битољу, показали достојни синови својих отаца.

Јурећи неустрашимо напред наши пукови су наступали с великим губитцима, али су они не гледајући на своје јако проређене редове знали само за једно за *Напред!*

Бакарно Гумно било је прекривљено мртвим и рањеним; лакше рањени дизали су се сами и ослањајући се на своје пушке враћали се на превијалиште.

— Једну слику нећу никад заборавити — причао ми је један посматраоц ове битке — Један војник рањен у обе ноге наслоњен на две пушке покушава да се докотура до превијалишта, али малаксао мало мало на падне. За њим иде теже рањен један официр, који се и сам насланио на пушку. Када је стигао до војника коме су ноге пребијене официр се заустави код њега неколико тренутака, а за тим долази једна дирљива слика, каква је, по причању стравних ата чеје, који су све то не из велике даљине посматрали, могућа само у српској војсци. Рањени официр, који је и сам једва гегуцао, упртио је на своја леђа рањенога војника и донео га је на превијалиште.

Таква племенитост својствена је само Косовском осветнику.

Чини нам се, да се тај племенити херој зове *Михаило Станковић*, резервни пешадијски поручник.

Како би наградили овај херојизам пун племенитог пожртвовања!

То може само српски војник!

Битка на Битољу крунисала је наше ратне успехе, а била је скопчана с највећим тешкоћама, пред којима би морала не само задржати но и стукнути свака друга војска. Турци су имали одличне позиције, имали су времена да их добро утврде, сконцентрисали су ту сву своју снагу, а имали су ту и доста потпуно одморне војске, која или још никако није учествовала у борбама, а у колико је учествовала била је бодрог духа, јер је тукла Грке. Но све то још није било најтеже. Од свега тога веће су муке српској војсци издавале три реке Црна, Драгор и Шемница. Оне су се страхом витали по битовском пољу, које је било претворено у право море. Да дође до Турака српска војска је требала да прегази седам километара поља, које је све било под водом. Отуда је и било да су неки наши одреди у борби одржали цео дан и целу ноћ у води.

Наши команданти су се надали, да ће вода стукнути у корита, па су за дан два задржали јачу акцију. Али киша са снегом падала је непрестано, а море од воде, коју нам је ваљало прећи, да се приближимо Битољу, бивало је све веће.

Очекивати се није имало шта и Срби пођоше у папад. Турци су се држали као прави јунаци. Хтели су, да спасу част своје војске, ако већ не буду могли спасти Битољ. И држали су се тако све до онога момента док српска пешадија није у маси почела да газује у дубоку воду и из ње да води борбу. Тај је факт деprimirао Турке и они су онда били на чисто с тим, да су и ову битку изгубили.

Дух турске пешадије пао је чим је српски војник загазио у воду. Тај момент био је одлучан за битовску битку, коју су Срби тако јуначки извојевали.

— У Европи само је српски војник у стању, да се бори данима из воде — рекао је војни аташе једне велике силе г. Борђу Генчићу у Битољу. То би могао да учини још једино само руски војник, али не и руски официр. Ја се вашима дивим!

Божић на бојном пољу.

— Прослава у Битољу —

Два су дана која су свакоме Србину најмилија у години, а то су Крсно Име и Божић. Србина који има кућу и породицу срце боле ако у те дане није у кругу својих милих и драгах. А како је морало бити тешко храбрим нашим ратницима, који су ове дане дочекали на бојном пољу, далеко од своје куће и своје породице, за којима се толако чезне по пољима и градовима простране Нове Србије, где се већ неколико месеци, одвојени од дома, налази стотинама хиљада најбољих наших синова.

Команде врло добро познају расположење и осећање својих војника, па су учиниле са своје стране све, да им пригуже чежњу за огњиштем и породицом, која је неминувна онога јутра, када устану с поздравом „Христос се роди“, а тим лепим српским и хришћанским поздравом нису у стању да поздраве своје укућане, међу којима и нема можда друге одрасле мушке главе, која ће им бадњак запалити.

Нигде се не вежу тако чврста пријатељства као на бојном пољу, где друг другу може много ваљати. Ту сваки војник у другу види брата, сви су једна велика породица и војне старешине су настале да се Божић проведе у тој великој породици у свему по српским обичајима, да нико не осети у пуној мери у срцу неминулни бол, што на дан овог највећег хришћанског празника није на своме дому, да бадњак окреше, да положеника дочека, да с децом, браћом, родитељима весело, ма и у највећој сиротињи, отпева »Рождество твоје.«

У свима гарнизонима Нове Србије војска је Божић прославила најсвечаније, а и само српско и хришћанско насеље свуда је настојавало, да братским предусретањем олакша српском војнику неминулни бол од чежње за својим селом и својом кућом.

Ми данас доносимо два ванредно лепа снимка са прославе Божића на бојном пољу, оба представљају, како је српска војска у Битољу, ослобођеном скупим жртвама у крви, прославила Бадњи дан и Божић.

Прва слика представља полазак наше храбре војске по бадњак за официрски дом и касарне. Напред ступа музика другог пешадијског пука књаза Михаила ударајући милосвучне арије српских маршева, а за њима на својим поманним хатовима отегла се дуга поворка српских официра, који поштују и чувају народне обичаје, да и ту увере своје војнике, да су они у свему једно.

Војска пролази кроз победну капију главном битовском улицом, крај реке Драгора, у којој је, као што се на слици види, доста лепих, великих и модерних зграда, а око музике трче мали битовски Српчићи весели и радосни, што су доживели тај срећни дан, да ове године Божић прослављају у слободи, славећи пале хероје и хвалећи живе српске витезове.

Друга слика представља један леп моменат из логорског живота српских артиљераца на Бадњи дан. На пољу, крај вароши, где живе под шаторима, наши војници су заклали и очистили Божићне печенице и оно где су спремили и ражљеве, па их натичу, а за мало ће их почети да окрећу на ватри. Један међу њима већ се дохватио пушке брзометке, да са неколико пука да гласа, да је њихов вод готов са печеницом и да се већ врти на ражљу. Други седи и зубима крцка орахе, трећи их луна чекићем, четврти се баш умислио па се брише, пети дохватио неке старе новине, у којима су добили увијено Божићно предвољство, па их на глас чита осталима, а шести „учи“ књигу што ју је добио од куће. Остали весели и задовољни, што им је припремљен Божић, како су га навикли прослављати код куће, весело се занимају око лепо ошурених печеница, које ће до мало залити румеником винца.

ИЗ НАШИХ БОЛНИЦА.

У операционој сали болнице Кола Српских Сестара.

Горња слика представља операциону салу болнице Кола Српских Сестара за време рада. На слици се види вредни шеф ове болнице, одлични оператор син братскога нам чешкога народа др Јан Левит, који је у Србију први дошао, а његов последњи остао, да корисно послужи рањеницима братског српског народа. Од интереса је поменути, да је отац младога Левита у српско-турском рату исто овако као и син њему похитао у Србију, да помогне српским рањеницима. У идућем броју донећемо слику др Левита оца у униформи санитетског мајора. Младоме д-ру Левиту у операционој сали су неуморни

одлични асистенти: 1. г-ђа Ђурђина Никола Пашића; 2. госпођа Аце Борисављевића; 3. госпођа Мица д-ра Мих. Поповића, помоћника библиотекара Народне Библиотеке; 4. госпођа Јелка д-ра Михајловића и 5. г-ђица Зорка Васиљевићева. На слици под бројем 6. је госпођа Ана Крејчик, која је чак из далеке Америке похитала у помоћ српским рањеницима и сада као курир Кола Српских Сестара путује по новоослобођеним крајевима. Под бр. 7. је госпођица Зора Перишићева, а 8. госпођица Мара Поповићева, две неуморно вредне милосрдне сестре.

О болници Кола Српских Сестара и свима сестрама које сестринском нежношћу и љубављу негују своју рањену браћу ми ћемо опширно писати. Овом приликом да напоменемо, да је Краљевић Ђорђе онамад

походио ову болницу и да је лично присуствовао једној операцији, која је извршена над рањеним Миливојем Палићем, редовом 3 артиљеријског пука, из Великог Орашја кога је под Једреном шрапнелско зрно у леву бутину ударило па се у њој и задржало. С великом операторском вештином и невероватном брзином др. Левит је рањенику из бутине извадио шрапнелско зрно. Све је то учињено једним брзим, сигурним потезом ножа. Рањеник није рекао ни „јао“! и врло се добро после операције осећао. Краљевић је лично честитао доктору, а и Сестрама, изражавајући се најпохвалније о болници и њеном уређењу

Српска војска копа турско оружје

Пре неколико година турске власти покупиле су оружје од свих хришћана у битолском вилајету и закопале га у једну рупу близу касарне. Српска војска сазнавши за то прекопала је рупу и нашла неколико хиљада захрањених пушака свих могућих система. Ова слика представља моменат копања и гомилу пушака.

Бор. Сп. Минић

НОВИНАР

За време овог рата новинари су имали пуне руке посла и они су га савесно свршавали. Минић је једини црногорски новинар, који је сву српску јавност обавештавао о успесима црногорске јуначке војске и тиме је стекао опште признање и задужио и Црну Гору и њене јунаке и нас, које је о њиховим подвизима благовремено извештавао.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

СА ОСВЕЋЕНОЈА КОСОВА

ПОСЛЕ КУМАНОВСКЕ БИТКЕ: СРПСКА ВОЈСКА У БИВАКУ

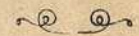
— снимак: Паје Јовановића —

ПЕШАДИЈСКИ КАПЕТАН ПРВЕ КЛАСЕ

† **Дамјан Ф. Васић**

КОМАНДИР ЧЕТЕ У VIII ПУКУ
ЦАО КОД МЛАДОГ НАГОРИЧАНА 11. ОКТОБРА

ГРУПА ФРАНЦУСКИХ ОФИЦИРА, МЕЂУ ЊИМА ПЕШАДИЈСКИ МАЈОР
† **Милан Маринковић**, командант батаљона у I. ПЕШАДИЈСКОМ ПУКУ,
ПОГИНУО 10. ОКТОБРА НА ЦРНОМ ПОЉУ.

ПЕШАДИЈСКИ ПОДПОРУЧНИК

† **Никола Д. Филиповић**,

ВОДИК II ПУКА КИЗАА МИХАИЛА
ПОГИНУО 11. ОКТОБРА НА ТАБАНОВЦИМА.

ПЕШАДИЈА
У
СТРЕЉАЧКОМ
ЛАНЦУ

КОЉИЧКА
ИЗВИДНИЦА

СРПСКА ВОЈСКА НА БОЈНОМЕ ПОЉУ

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

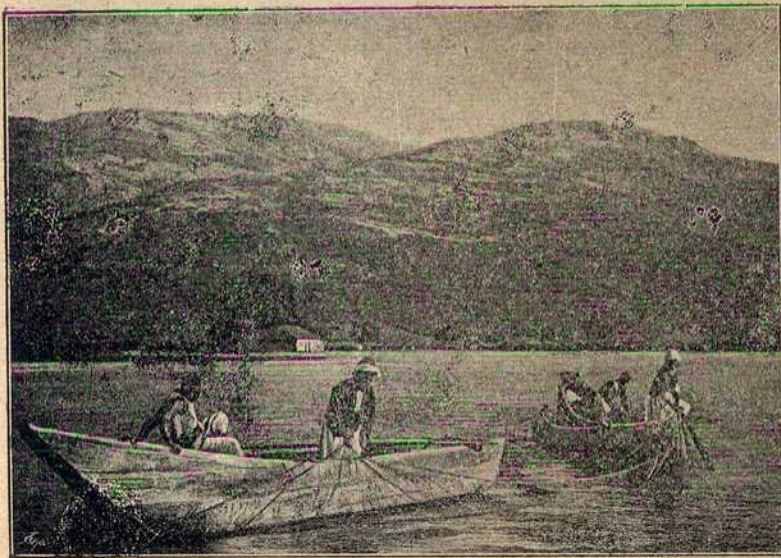
WWW.UNILIB.RS

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ИЗ НОВЕ СРБИЈЕ: СА ОБ

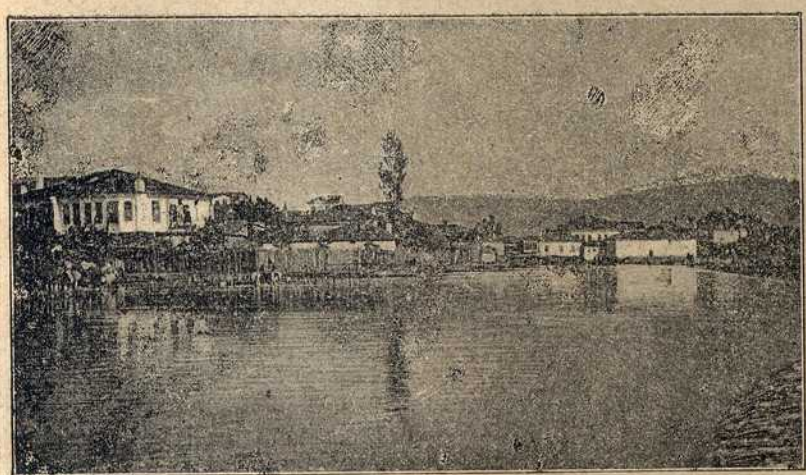

Риболов на Охридском језеру.

Охрид: Кафехане

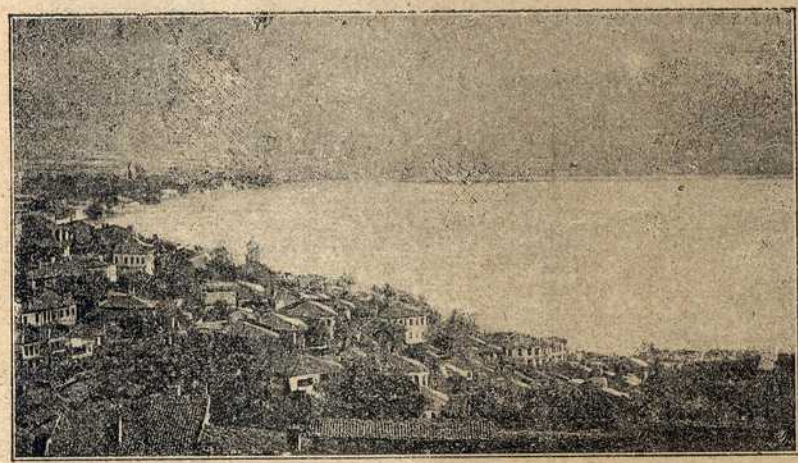
ТУРСКА МЕХАНА У ЧАРШИЈИ

Дримов исток из језера.

Храм св. Наума

ОХРИД:

ПОГЛЕД НА ИСТОК: МАХАЛА МЕСОКАСТРО И ТРСИЈА

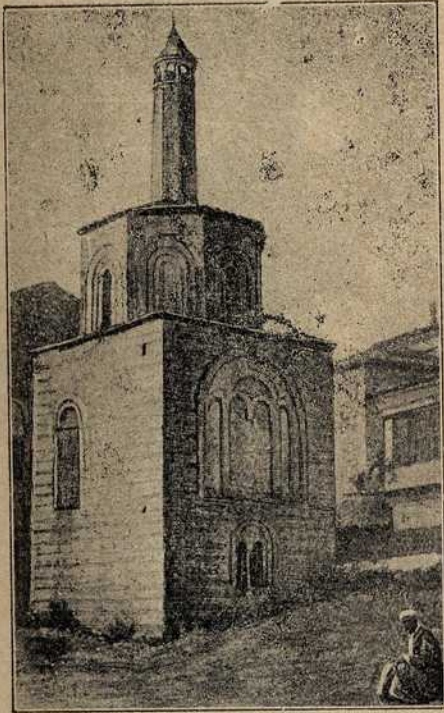
ОХРИД:

ЧАРШИЈА О ПАЗАРНОМ ДАНУ

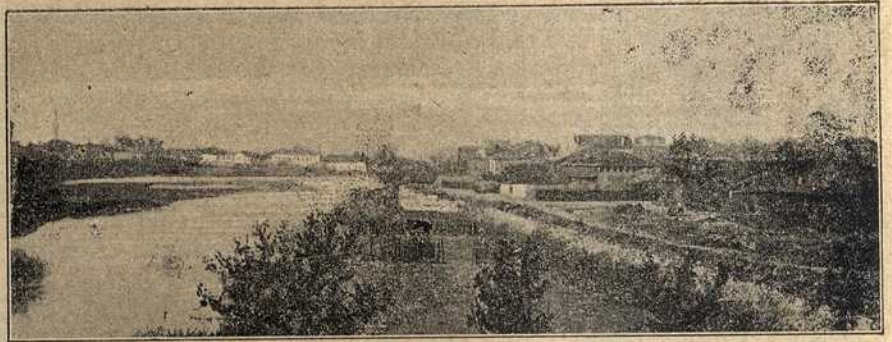

WWW.UNILIB.RS

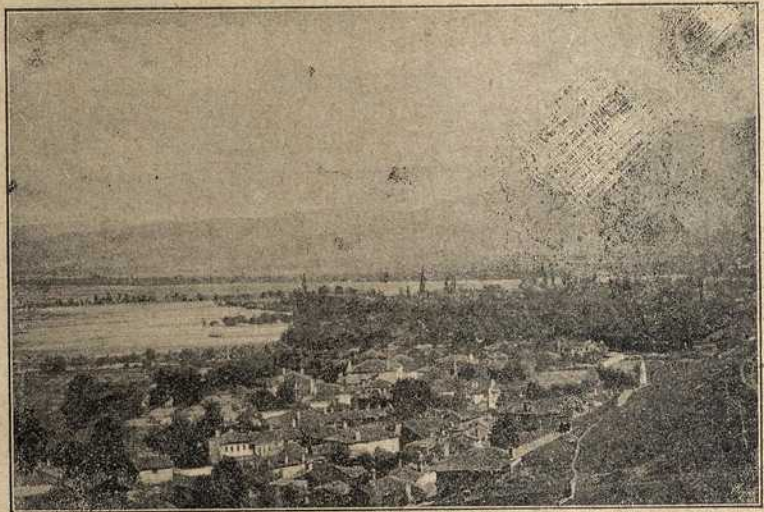
МАХАЛА ОХРИДСКОГ ЈЕЗЕРА

ОХРИД:
Минаре Аја-Софије

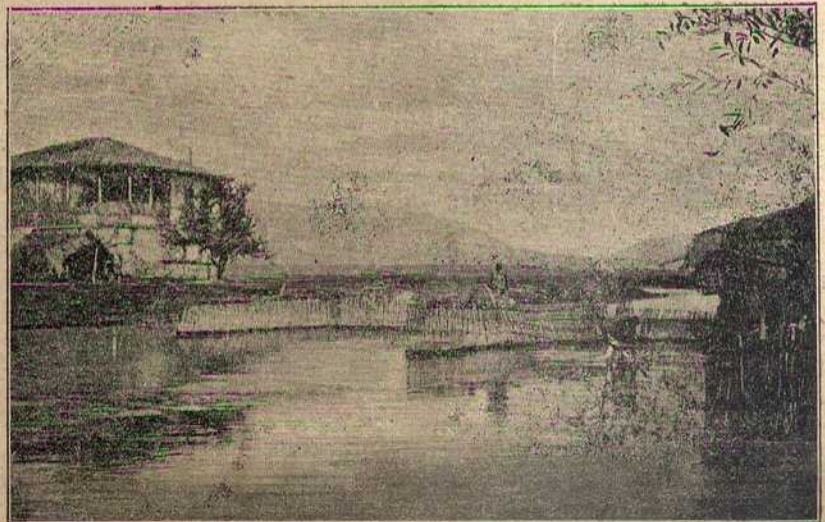
Дримов излаз из Струге

Охрид: Поглед на запад
МАХАЛА КОШИШТА И ВОСЛА

Црква Св. Богородице
НА ПРЕСПАНСКОМ ЈЕЗЕРУ

Риболов јегуља

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

КОСОВСКИ ОСВЕТНИЦИ

Резервни пешадијски потпоручник † Павле Ст. Шајковић, водник VII пешадијског пука. Погинуо ноћу између 10. и 11. октобра код Нагоричана.

ством сачувао је на вечна времена спомен свог имена.

* † **Миодраг М. Поповић**, економ из Бргула, резервни пешадијски потпоручник, водник V пешадијског пука Краља Милана, смртно је рањен на Куманову 11. октобра када је пред својим храбрим тамнавцима неустрашимо јурнуо у густе непријатељске редове. Потпоручник Миодраг је са бојног поља пренет у Крагујевачку болницу, где је умро са осмехом на уснама и узвиком „Живела Србија!“ када је чуо, да су наши однели славу победу и да се на гордом Душановом граду у царском Скопљу поносно вије српска тробојка. Пренет је у своје родно место Бргуле, у ваљевску Тамнаву, где је сахрањен како никада нико пре њега, јер је то први официр, што га убаво а скромно Бргуле дарова на жртвеник отаџбине.

* † **Боривоје Аранђеловић**, апотекар из Лесковца, резервни пешадијски потпоручник, пао је јуначки као ађутант трећег батаљона, шестог пешадијског пука престолонаследника Александра, 11. октобра око 2 и по часа по подне када је наша војска већ у велико почела да гони разбијене Турке. Пао је од шрапнелског зрна на месту званом „Попова глава“. Пок. Боривоје као апотекар није требао бити у борбеном ланцу, но у болници, али он се томе одлучно одупро и категорички је тражио, да га одреде у борбену линију: јер он, син јуначки, хтео је да буде достојан потомак свога родитеља. Пок. Бора син је пок. Пере Аранђеловића, пуковника, творца тврдог Шуматовачког шанца о који се ломила турска сила. Отац му се одлично показао у рату где је изгубио и своје највеће благо, свој вид, да у другом рату изгуби и сина. Боривоје је био срећан, што је свој млади, пун идеала, живот изгубио у бор-

* † **Дамњан Ф. Васић**, пешадијски капетан прве класе, као командир чете у осмом пешадијском пуку књаза Александра славно је пао на Нагоричану 11. октобра у најљућем окршају, у коме је неустрашимо јурио напред соколећи своје војнике. Капетан Дамњан био је образован, одличан официр, коме је предстојала сјајна каријера. Турски куршум учинио је крај његову животу, али је учинио, да се име јунака Дамњана спомиње с хвалом и благодарношћу докле Срба траје.

* † **Никола Д. Филиповић**, пешадијски потпоручник, водник II пешадијског пука Књаза Михајла, син је гордога Ниша, чија су деца овога пута просула потоцима крви, ваљда из захвалности, што су други крв лили за њихову слободу. У најљућем окршају на Табановцима, пред Кумановом, једна непријатељска граната погодила је младог официра који је још само толико живео, да је својим војницима узвикнуо: *Напред јунаци! Ко останје жив нека каже мојој мајци, да сам поинуо и да сам — јунак био!*

* † **Павле Ст. Шајковић**, чиновник Врачарске Штедионице, резервни пешадијски потпоручник, био је водник у 7. пешадијском пуку Краља Петра, у коме је био водник и старији му рођени брат Рада. Судбина је хтела да за Отаџбину један брат пролије своју крв, а други да јуначки падне на Куманову. Ноћу између 10 и 11. октобра, када се на нашем левом крилу водила страховита борба, јер су Турци под Кара Саидом наваљивали много надмоћнијом силом да пробију наше редове, пао је потпоручник Павле, који је непрестано био у првим борбеним редовима, импонујући својом смелашћу своје храбрим вођама. Пок. Павле је београдско дете, овде је као одличан ђак свршио Трговачку Академију и постао банкарски чиновник. Мајка и сестре му изгубиле су своју наду, а браћа свој понос. Симпатични младић својим херој-

Резервни пешадијски потпоручник † Миодраг М. Поповић, водник V пешадијског пука смртно рањен 11. октобра пред Кумановом, умро у Крагујевцу

би, којом је освешћено Косово, проширене границе Србије и последњи Србин роб ослободио испод петвековног турског јарма. Стара му мајка, која је на олтар отаџбине принела и мужа и сина, може бити срећна, што је родила јунака коме једини идеал беше — Велика Србија.

СА БОЈНОГА ПОЉА

читава низ врло лепих и необично занимљивих слика „Балкански Рат“ почиње доносити од идућег броја. Снимци су са ратног похода армијске коњице, а дело су једног официра, одличног аматера, коме ће будућност бити благодарна, што јој је у слици сачувао многе величанствене моменте из овог славног ратног похода српске војске.

КРВ ЗА РОД.

— Славно пали официри на Куманову —

На Куманову и око Куманова пали су јуначком смрћу ови српски официри:

Александар Глишић, пешадијски потпуковник, командант седмог пешадијског пука краља Петра, погинуо 10. октобра на Младом Нагоричану.

Војислав Велимировић, пешадиски мајор, командант другог батаљона 18. пешадиског пука краљевића Ђорђа, погинуо 10. октобра на Младом Нагоричану.

Милан Маринковић — *Пига*, пешадиски мајор, командант батаљона у првом пешадиском пуку Милоша Великог, погинуо 10. октобра на Црном Пољу.

Љутомир Ђорђевић, пешадиски мајор, командир чете у 18. пешадиском пуку краљевића Ђорђа, подлегао ранама здобивеним 10. октобра на Младом Нагоричану.

Богдан Анђелковић, пешадиски капетан прве класе, командир прве чете, првог батаљона, шестог пешадиског пука престолонаследника Александра, погинуо 11. октобра пред Кумановом.

Дамњан Ф. Васић, пешадиски капетан друге класе, командир чете у 8. пуку кнеза Александра погинуо 10. октобра код Нагоричана.

Миливоје Крстић, пешадиски капетан друге класе, командир чете у 8. пуку кнеза Александра, погинуо 10. октобра код Нагоричана.

Светислав Милић, пешадиски капетан друге класе, командир чете у 18. пешадиском пуку краљевића Ђорђа, погинуо 10. октобра код Младог Нагоричана.

Драгутин Јанковић, пешадиски капетан друге класе, командир чете у 7. пешадиском пуку краља Петра, погинуо 10. октобра на Младом Нагоричану.

Михајло Стојановић, пешадиски поручник, командир четврте чете другог батаљона, седмог пука краља Петра, погинуо 10. октобра на Младом Нагоричану.

Љубиша Поповић, пешадиски поручник водник у четвртном пешадиском пуку „Стевана Немање“, погинуо 10. октобра пред Кумановом.

Михајло Н. Станковић, пешадиски поручник, командир чете у трећем пешадиском пуку, погинуо мучки код села Бутеља.

Боривоје Аранђеловић, апотекар, резервни пешадиски потпоручник, ађутант трећег батаљона шестог пешадиског пука престолонаследника Александра, погинуо 11. октобра на Поповој Глави.

Милан Ђ. Стефановић, резервни пешадиски потпоручник, водник у 7. пешадиском пуку краља Петра, чиновник Управе Фондова, погинуо 10. октобра на Младом Нагоричану.

Величко Јеверичић, резервни пешадиски потпоручник, водник прве чете, трећег батаљона, петог пешадиског пука краља Милана, погинуо 10. октобра пред Кумановом.

Чедомир Милићевић, резервни пешадиски потпоручник, водник у 18. пешадиском пуку краљевића Ђорђа, свршени правник, погинуо 10. октобра на Младом Нагоричану.

Павле Шајковић, резервни пешадиски потпоручник, водник у 7. пешадиском пуку краља Петра, чиновник Врачарске Штедионице, погинуо ноћу између 10 и 11. октобра на Младом Нагоричану.

Миодраг М. Поповић, резервни пешадиски потпоручник, водник у петом пешадиском пуку краља Милана, економ из Бргула, подлегао ранама добивеним 11. октобра код Куманова.

Душан Цветковић, артиљериски потпоручник, водник треће батерије моравског пољског артиљериског пука, погинуо 7. октобра при заузећу Бујановца.

Мил. Д. Муџић, резервни коњички потпоручник, ордонанс у штабу дринске дивизије, економ из Комирића, погинуо 7. октобра при заузећу Рујна.

Слава им!

ИЗ НОВОГ ПАЗАРА

— Телал виче: Ђуј и пођуј!.... —

Одмах по уласку наше храбре Ибарске војске у Нови Пазар, постављена је војно-полицијска управа, да уведе ред у вароши, и да осигура грађанима личну и имвну безбедност.

Варошска управа отпочела је дејствовати, прво са издавањем у мених наређења а одмах за овим саопштавала је и писмену наредбу, у којој је препоручивала грађанству *обадве стране*, да је и код њих настала владавина Краља Петра, и т. п.

Прву усмену наредбу објављивао је „телал“ — дотадањи општински служитељ, у присуству нашег полицијског писара.

Наредба је саопштавана на раскршћу — средокраћи — улица. Телал, — *Мухамеданац*, — да би се показао као одани служитељ и повеј варошкој управи, он је при издавању заповести заузео такву позитуру са којом је представљао себе као великог старешину, и тада са те своје висине незграпно гласом, — запсо из све снаге — то јест, завикао *Ђуј, и пођуј, Ђово!* *Царска више невриједи!* *Од села, слушајте Краља Петронијана, ко његову, ће слуша, епо му тамо ва пред касаве вјешала, па ће га бив'а, сјесит' ка, и маћку*

Глиша.

Са обала Охридског Језера

— Уз наше слике —

У данашњем броју на 24. и 25. страни доносимо читав низ лепих снимака са обала Охридског Језера. Ово је дан од најубавијих, најживописнијих кутака свих српских крајева. О романтичности Охридског Језера писало се много, а о њему је пре 20 година написао врло лепу и занимљиву књигу наш одлични књижевник Бранислав Ђ. Пушић, која тада није могао веро-

вати, и ако је искрено желео, да ће дочекати тај и за њега и за цео српски народ срећан, дан, да не само Охрид буде и слободан и српски, но да он буде његов — валија. Слике саме ђаворе најлепше о дивоти ових убавих крајева и животу у Охриду, те би било узалуд трошити речи описујући их на ово мало простора.

Последњи усташи, опис подвига славних Васојевића, од угледнога публицисте.

Ноћ пред Глишаном, од једног истакнутог јавног радника донеће „Балкански Рат“.

РЕЗЕРВНИ ПЕШАДИСКИ ПОТПОРУЧНИК
† **Боривоје Аранђеловић**
ЛЕЈУТАНТ ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА, VI. ПЕШАДИСКОГ ПУКА.
ПОГ. 11. ОКТОБРА ПРЕД КУМАНОВОМ.

Наше војсковође

Генерал Михаило Живковић

КОМАНДАНТ ЧЕТВРТЕ СРПСКЕ АРМИЈЕ, ИВАРСКЕ ВОЈСКЕ

Популарни наш војсковођа генерал Михаило Живковић командовао је у овом победоносном рату Ибарском војском, са којом је извршио свој задатак како се очекивало. У очи кумановске битке Врховна Команда послала је генералу Живковићу телеграм: „Очекује се од храбрих Шумадијанаца, да осветлају српско оружје и покажу се достојни потомци својих дедова.“ А одговор генерала Живковића Врховној Команди гласио је: да је после крваве борбе и упорног отпора Турака и Арнуца са храбрим Шумадијцима освојио тврди Нови Пазар и ослободио место Реље Крилатице.

Генералу Живковићу своје четврти рат и сам велики је од свих досадањих најкрвавији. Турци су давали снажан отпор, јер су знали, да се решава њихово „бити ил' не бити“, али је ипак њихова сила на свима линијама претворена у мливо.

Први српско-турски рат затекао је двадесетогодишњег младића, генерала Живковића као наредника питомца једанајесте класе старе Артиљеријске Школе. На истом овом терену на коме је као главни командант сада водио јаку армију као наредник учествовао је у борбама на Калипољу, Јавору, Кушици и Чемерници. У свима борбама одликовао се проицавашћу духа и личном храброшћу те је први међу друговима добио на бојном пољу уз сребрну медаљу за храброст и официјерски чин.

У другом српско-турском рату генерал Живковић учествовао је као пешадиски потпоручник и командант драгачевског батаљона чачанске бригаде прве класе ибарске дивизије, моравског кора у борбама на Куршумлији, на Тиовцу и на Самокову. И овде је показао и велику спремност и ретку храброст, те је у знак признања добио златну медаљу за храброст и Таковски Крст с мачевима на прима.

У Српско-Бугарском рату учествовао је и одликовао се у борбама на Врачи, код Алдимироваца, на Драгоманском теснацу, на Нешковом Власу и на Пироту и за показане успехе одликовао је медаљом за војничке врлине.

У мирно доба командовао је четом, батаљоном, пешадиском подофицијерском школом, пуком, бригадом и дивизијом. Био је члан и председник разних испитних

комисија, начелник дивизијског штаба, референт активне команде, редовни професор Војне Академије, којој је и сада у миру управник.

Анексиона криза затекла га је на положају министра војног и тада је стекао велику популарност у нашем народу и углед на страни.

Генерал је постао 29. јуна 1907., а годину дана раније одликовао је титулом почасног краљевог ађутанта.

За своје заслуге у мирно доба одликовао је Таковским Крстом другог степена, Карађорђевог Звездом трећег степена, Велим Орлом четвртог степена и официјерским крестом Румунске Крупе.

Од ратних штрапаца се тешко разболео, али је сада већ на путу потпуног оздрављења чему ће се радувати сви пријатељи гвоздепог генерала.

Хај! На море, на — Адрију

— Наредба српског војсковође поводом историјског избијања српске војске на Јадранско Море —

Приморски одред српске војске састављен је из трупа треће српске армије генерала Боже Јанковића. Када је генералу Јанковићу стигао извештај, да су његове трупе, савлађујући нечувене теренске и временске тешкоће, успеле да избију на Адрију и да су на обалама Јадранског Мора, које су у давној прошлости српској биле слободне и српске, седи генерал био је толико усхићен, да је о овом историјском догађају и колосалном успеху српских трупа целу своју у овом рату прослављену армију обавестио нарочитом наредбом, која вреди историје ради да буде забележена, а која у целисти гласи:

Јунаци,

У низу оних многих успеха, које је наша победоносна војска за тако кратко време постигла имамо да забележимо још један врло знатан успех.

Одреди наше армије од шумадијске и дринске дивизије којима је било стављено у дужност да нашу свету заставу тробојницу развију на обалама Јадранског Мора, извршили су овај препун тешкоћа али пун славе и части задатак.

Поносни српски стег, који је победоносно пронесен кроз Косово и Метохију, који се, захваљујући победама наше војске, сада већ поносито лепрша на Куманову, Скопљу, Призрену, Приштину, Новоме Пазару, Пећи, Таковици, Митровици Велесу, Штипу, Марковом Прилипу, Битољу, и толиким другим знаменитим местима по Старој Србији и Македонији, сад се вије и на обалама Јадрана.

Јунаци,

Наша војска, и до сада позната и призната са своје храбрости и издржљивости, и сада је показала, да је Србија и непобедан и ненадмашан, кад се бори за слободу своје браће и за добро и величину своје домовине.

Они наши војници, којима је Бог био доделио ту срећу, да границе наше домовине прошире до Јадранског Мора, извршујући тај свети задатак, показали су необичну издржљивост и храброст. Идући по врлетима кроз које је до сада туђа нога у опште ретко пролазила, по најгорем времену, идући кроз сметове, газећи преко набујалих река, подносећи и глад и студ, они су пренели славу српског оружја до мора и својој домовини и својој народу донели су једну нову превелику домовину.

Јунаци,

Објављујући овај најновији успех нашега оружја, ову најновију тековину нашега народа, ја вас позивам да истрајете у започетим напорима и ненадмашном јунаштву. Нека се наша домовина понеси нама.

Јунаци,

У овим свечаним тренутцима, када с највећим по-
носом бележимо успехе нашега победоноснога оружја, уз-
викнимо :

Живео наш врховни заповедник Његово Величан-
ство Краљ Петар I!

Живео витешки српски народ!

Командант треће српске армије
генерал **Божа Јанковић**

НАШИ ПОД ЈЕДРЕНОМ

Горња слика представља једну малу групу наших
Београђана, који се за част Бугарске боре под Једреном,
да освете Маричку погибију Краља Вукашина.

Први на овој слици је добро познати симпатични
адвокат београдски и наш стари новинарски колега,
резервни наредник *Миленко Ђ. Поповић*, новинарско
дете, син доајена наших књижевника и новинара, ува-
женог Ђоке Даничара.

Други је одлични београдски лекар, сада трупни
лекар седмог пука другог позива *д-р Миленко Матерни*.
За њега се раније пронео и дуго упорно одржавао
глас, да га је убио један рањени Арнаућин, када је као
лекар ишао по кумановском разбојишту, да пружи прву
помоћ рањеницима. Хвала Богу тај се глас показао не-
истинит и ми смо у Београду ту скоро имали прилике
да видимо д-ра Матерног жива и здрава, на радост
многих београдских родитеља, којима је као одличан
дечији лекар пружио успешну лекарску помоћ.

Трећи на овој слици је најинтересантнија особа у

овој лепој групи наших војника седмог пешадијског
пука другог позива. То је врло симпатични наш брат
Муслиман *Ибрахим Хаки Комадина*, турски официр из
Једрена, кога су Срби заробили. Ибрахим Хаки је млад,
врло интеллигентан и образован турски официр, али
наше горе лист, дете је наше дичне Херцеговине, а и
у њему струји српска крв, те наши официри и војници
не гледају у њему турског заробљеника но свога брата.
Млади Комадина у српском друштву врло се пријатно
осећа и ни мало му тешко не пада ово ропство, јер
брат у брату роба не гледа.

Четврти је нама Београђанима врло добро познати,
и у круговима пријатеља и познаника омиљени пеша-
дијски капетан прве класе *Милан Поповић*, ађутант
команданта седмог пука, рођени брат нашег старог
новинарског колеге г. проф. Мила Павловића.

Пети је каплар Београђанима добро познати хоте-
лијер првог београдског хотела „Москве“ *Данило Гу-
геша*.

И ако разњежена београдска деца сви они са пуно
самопрегоревања и џевероватном издржљивошћу под-
носе свз ратне штрапаце, да докажу да Београђани
у вршењу дужности и одужењу дуга Огацбини и Нацији
неће да изостану ни стопе иза онога Србина из сеоске
колебе.

Набујала снага.

— Миливоје Павловић —

У души пареда мог
повос је био увек први. —
У мору своје рођене крви
Он је огрезо, потонуо у
топлу крв, свежу, здраву ту.
Часно се борно и гишу часно,
падао часно, дизао се часно.
И он је пао доцније, чак касно,
а дизао се пре по други који
До свега циља још није стигао,
он, —
ал' борбе страшне никад се не боји
Од оног часа кад се једном диго',
он иде напред ко малих црв
који ће једном оборити храст
Он зна за снагу
рођене снаге, Зна: па црву шаку
селака грубог жуљевца се пре
јаве, по њива поораних род.
— Крваљу је својом стопу земље сваку
купио он! Сада чека плод.

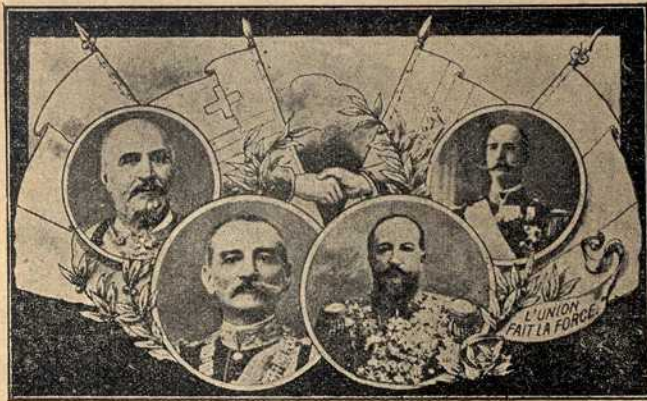
И сада та крв,
топла крв наших витезова старих
буја и струји кроз кости и срж
целога једног новог поколења. —
ко свежи дух снажног обповљења
И силном снагом залаја та крв,
јуначка, стара, слободњачка крв.
Та крв, која је повела у смрт,
У страшну борбу на Косово, — сад
буди се оцет после четир' гнила
и слабо века. — Вековни је јад
с листова наше повесница стрт.
А снага, што је негда снагом била
долази, као за осеком кад
надође плима. — Животу рад
осећам напон нове снаге ја!

Страшна, и страшна, и ни мало блага, —
нас гони у смрт набујала снага
— Јуначка, стара, слободњачка крв.

БАЛКАНСКИ РАТ

— У СЛИЦИ И РЕЧИ —

2.)

Представници Балканског Савеза: Краљ Петар, Краљ Фердинанд, Краљ Никола и Краљ Ђорђе.

Српска војска дејствовала је у овим правцима: престолонаследникова прва армија: Куманово—Скопље—Велес—Прилеп—Битољ—Лерин; друга армија Степе Степановића. Црни Врх—Крива Паланка—Кратово—Кочани—Штип, на је упућена под Једрене; трећа армија Боже Јанковића Приштина—Косово—Призрен—Тетово—Битољ. Четврта армија Мих. Живковића Нови—Пазар—Јадранско море, Јаворска бригада Миливоја Анђелковића у санџак.

Свој главни стан као Врховни командант Њ. В. Краљ је пред почетак непријатељстава имао у Врању, али га је већ после десет дана борбе пренео у Душанов царски град Скопље, у који је престолонаследник Александар на челу шеснајестог пешадијског пука Цара Николе II. ушао 14. октобра, пошто је предходно његова армија однела сјајну победу над турском вардарском армијом Зеки Паше на Куманову. Овде је решен српско-турски, а може се, без претеривања, рећи, да је ово била главна и решавајућа битка целог балканско-турског рата. Да су Срби овде допустили успех Турске на свима главним бојиштима био би неминован, јер би Турци угрозили Софији и приморали Бугаре, да се врате, из Тракије, да своју кућу бране, да им Турци не ударе с леђа.

Кумановска битка је почела 10. октобра, решавајући моменат био је сутрадан у подне, а већ око 2 часа по подне разбијена турска војска дала се у дивље бегство. Срби су овде имали пет дивизија и једну коњичку дивизију и то ове трупе првог позива: дунавска дивизија под командом пуковника Милоша Божановића, дринска дивизија под командом пуковника Павла Јуришића Штурма, и моравска под командом пуковника Илије Гојковића и дивизије другог позива: дунавску под командом пуковника Михаила Рашића и тимочку под командом пуковника Драгутина Милутиновића и армијску коњицу, сва четири активна коњичка пука, поред дивизијских коњица, под командом пуковника Кнеза Арсена.

Борба је трајала два дана и једну ноћ. Турци су заузели ванредно добре позиције, које су благовремено добро утврдили и своје положаје вешто маскирали. Војни аташеји страних сила, који су после борбе ради студија разгледали кумановске положаје изјављују, да се, судећи по избору положаја и по начину утврђивања код Турака, јасно види, да су Турци имала одличне команданте, који су у танчине упозвати са свима правилима модерног ратовања и да су та правила у борби на Куманову у свему применили са пуно разумевања. Што су их Срби онако сјајно надбили и силно бацили из тих утврђених положаја доказ је само и способности српских официра и беспримерне храбрости српских војника, ко-

јима је идеја водиља била: освета Косова! Били би неправедни према противнику, а то није у крви нашег народа, када с дужним поштовањем не би говорили и о храбрости турских трупа. Два дана и једну ноћ они су небројено пута, презирући смрт, покушавали јуришем да пробију наше редове, а наше јурише више пута успевали су да задрже све док на целом фронту наши редови нису пошли на бјонет с чврстом одлучношћу, да бајонетском борбом, прса у прса, као некад на Косову, реше — на коме је царство. У томементу близу сто хиљада Срба имало је за циљ само једно: победа или смрт равна смрти Косовских мученика. Тој бујици Турци, којима јунаштво нико порећи не може, нису могли одолети, а не би јој могла одолети ни једна друга војска, јер где се сто хиљада јунака реши на смрт и пође у ватру с чврстом одлуком „Жив натраг не!“ ту се мора победити непријатељ ма колики он био.

И када су се Турци дали у бегство пошта је у гоњење паша коњица. Она је изазвала паничан страх међу Турцима, који нису ни покушавали да се задрже у Скопљу, нити су били у стању да даду озбиљна отпора на Велесу. Код Велеса их је наша коњица предвојила у две групе, да их мало после једне прва армија бије код Прилепа, а друге моравска дивизија другог позива под пуковником Милованом Неђићем код Тетова, а све опет код Битоља.

На бојном пољу Турци су оставили 30 брзометних топова са много кара, 10 митраљеза и много другог ратног материјала. Гонећи их до Скопља српска војска је запленила: 156 брзометних топова, 72 понтона од алуминијума, два логора са преко хиљаду шатора, четири пољске болнице, преко, 60.000 брзометних пушака, огромну количину артиљеријске и пешадијске муниције, много профијаната, техничких инструмената, одела и пуне магацине свакојаког ратног материјала.

За успех на Куманову награђени су ђенералством команданти дивизија пуковници: Кнез Арсен, Јуришић — Штурм, Гојковић, Божановић и Рашић, начелник штаба прве армије пуковник Петар Војовић и помоћник начелника штаба Врховне Команде пуковник Живојин Мишић.

Битка на Куманову трајала је педесет сати. Ту су пале многе и драгоцене жртве у крви најбољих наших синова, али те жртве су и сувише мале према колосалном успеху, који је њима откушљен. Дивљења достојно било је држање целе наше војске, а на челу пукова наших Београђана, седмог и осамнајестог, који су имали најтежи задатак, највеће губитке, али и највећу част, да су највише допринели успеху овога целог рата.

Слава нека је славно палима, а хвала живима!

Са Куманова Србима је био отворен и слободан пут за Скопље, које се без отпора предало. Народ је с одушевљењем поздравно улазак српске војске у слободно српско Скопље. Звона са свих цркава огласила су погреб турског царства у Европи и васкрсење Велике Србије.

Скопље је важно прометно раскршће. Из њега воде путеви за Призрен и Скадар, за Србију и Бугарску. Из Скопља води велики пут преко Тетова у Битољ и Охрид. Скопље је у прошлости играло знамениту улогу и било за Душана престоница српског царства, а сада предстоји му као важном трговачком месту велика будућност. За Турака Скопље је било вилајетско место за вилајет косовски. Данас Скопље може да има око 30.000 становника, од којих је већа половина Срба и Хришћана, а друго су Турци и Јевреји. У Скопљу је била команда турског корпуса, а данас је оно окружно место и седиште команданта новообразоване српске косовске дивизије. У Скопљу су до сада Срби имали поред основних школа, целу гимназију, мушку и женску учитељску школу, женску радничку школу, музичку школу и т. д.

(наставиће се)

НАШИ ХЕРОЈИ

ПЕШАДИЈСКИ КАПЕТАН ПРВЕ КЛАСЕ

† Димитрије Христић

КОМАНДИР II. ЧЕТЕ, I. БАТАЉОНА V. ПУКА

Капетан Христић као командир чете учествовао је у свима борбама прве армије на Куманову, пред Пралепом, Бакарном Гумну и Битољу и овуда се истицао и личним јунашвом и официрским способностима. Зла коб хтела је, да јунак не падне од куршума, који су као киша надали око њега, него од болести. Од ратних штрапаца добио је запаљење плућа, коме је подлегао на Богојављење у Скопљу, одакле је пренет у родно место Обреновац, где је погреб са великим почастима.

Слава јунаку!

НЕОБИЧАН ДОМАЋИН

СЛИКЕ НАШИХ ДАНА

Митров-дан је...

Многи Срби славе далашњег светитеља. И најспиромашнији се спрема, да што свечаније и радосније прослави свога кућњег светитеља и заштитника. Многи су данас домаћини у бојној линији, где се боре против непријатеља лепе српске вере и имена. И они данас духовно учествују код својих милих укућана, о слави својој. У хладним гудурама и врлетним пределима, сећају се данашњег свога крсног имена и моле се Богу...

Код кућа су остали, само жене, деца и стари. Они данас у домовима, замењују домаћине и прослављају свога кућњег светитеља...

У једној је кући остала само млада жена, са нејаким мушким дететом од пола године. Домаћин је на граници у боју противу непријатеља. И она је спремила славски колач, свећу и жито, колико тек „да се слава не угаси“.

Дошао и свештеник, да пререже славски колач, јер га пије имао ко у цркву да доње.

Кад дође време, да се окреће колач, жена рече:

— Нећу ја господине попо да држим колач, као „женска страна“. Имам ја замену домаћина.

После ових речи жена оде и брзо се врати носећи своје чедо, које спаваше анђеоским сном.

Са Косова: Муратова тулбе

Место где је Обилић распорио цара Мурата на Видов-дан 1389

— Ето, то је сад домаћин — рече жена, — и положи детиње ручице на колач.

Свештеник пева црквене песме и полако обрће колач, а дете се постепено буди. Кад се колач преломи, оно отвори очице, а на лицу му се осу невини осмејак...

Матери заблесташе сузе у очима. То су сузе радости, што има сина, да одмени оца на слави и сузе туге, што није домаћин у кући...

Заиста, ово беше дирљив моменат, да би и најтврђа срца гануо до суза.

Шта ли је тек било у души матере то само она осећа? Ипак је она задовољна, јер јој је колач држала „мушка страна“ — њен синчић, који је заменуо домаћина. И Бог ће се смиловати овоме дому и дати добро.

*

Заиста су ово ретки примери побожности!

Народ, који има овакове узвишене слике вере и морала достојан је: да живи; да има славну будућност и да увек има угледно место, међу културним народима.

Вера је увек била тесно везана са српским народом, и он са вером. Вера га је у ропству крепила, она га ево сада у ратним часовима води, за слободу и веру своје потлачене браће.

И, данас, када се слободни Срби жртвују за слободу своје браће у ропству, ево, где супруге, матере и деца наших врлих ратника, не заборављају своје вере. Они радосно испуњују своје верске дужности и онда, када нису у домовима њихови браниоци, Они су опет радосни, и ако им је тешко њихово одсуство, јер верују: да су они на свет ј и племенитој дужности, — задобијања слободе свој ј браћи у ропству. —

Овакав је народ достојан да живи и да напредује. Оваквом народу не може никаква сила на пут да стане, јер је Бог с њиме увек.

Слава нека је Богу и томе великом народу!...

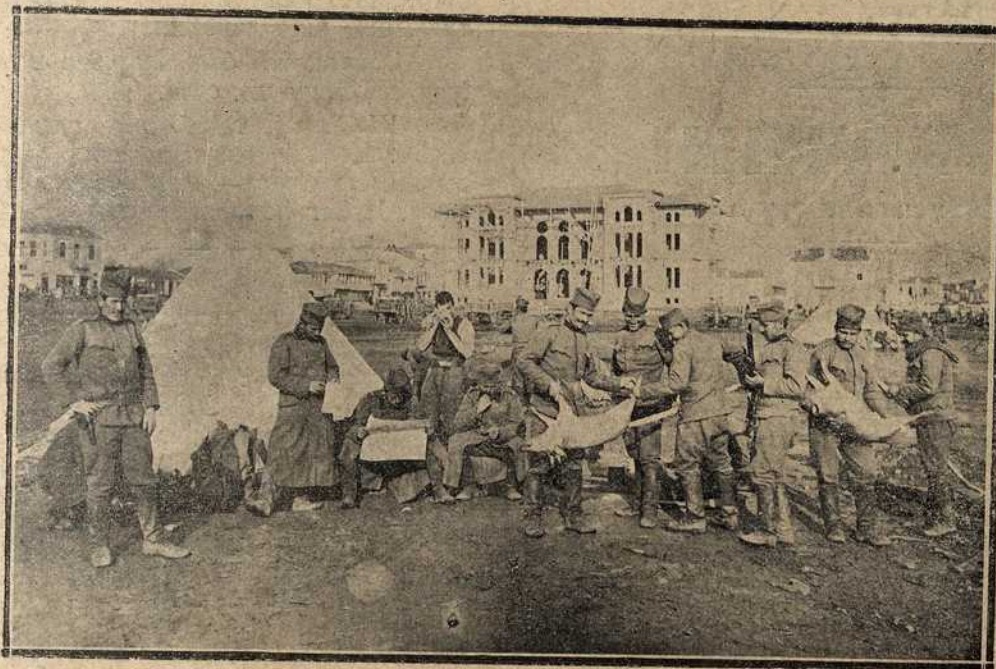
Београд, 26 октобра 1912. г.

М. Ј. Путниковић, свешт.

СРПСКЕ ВОЈСКЕ
БОЖИЋ У ВИТОЉУ

Српска војска полази по бадњак

Бадње вече у логору српских топџија у Витољу.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА